

บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในระบบการยุติธรรม
ทางปกครองไทยยุคดิจิทัล
The Role of Artificial Intelligence in Thailand's
Administrative Justice in the Digital Era

นพ.บุญศักดิ์ หาญเทอดสิทธิ์*
Boonsak Hanterdsith, M.D.

วันรับบทความ 5 เมษายน 2568; วันแก้ไขบทความ 29 พฤษภาคม 2568; วันตอบรับบทความ 29 พฤษภาคม 2568

บทคัดย่อ

ปัจจุบัน แม้ว่าศาลปกครองไทยจะนำระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Admincourt) มาใช้ แต่ยังคงขาดระบบอัตโนมัติ (Automation) และระบบช่วยการตัดสินใจ (Decision Support System) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมดิจิทัล (Digital Transformation) การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถช่วยลดความผิดพลาดในการใช้ดุลพินิจ เพิ่มความโปร่งใส และลดภาระคดีชั้นสู่ศาล นอกจากนี้ ยังช่วยลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวกขึ้น อย่างไรก็ตาม การนำ AI มาใช้ยังมีข้อจำกัด เช่น ความครบถ้วนของข้อมูล ความเสี่ยงจากการพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป ต้นทุนในการพัฒนา และปัญหาความรับผิดชอบเมื่อเกิดข้อผิดพลาด บทความนี้ศึกษาบทบาทของ AI ในกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของไทย โดยวิเคราะห์พัฒนาการของระบบศาลปกครองและแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐและตุลาการศาลปกครอง โดยเน้นให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้าง

* นายแพทย์เชี่ยวชาญ หัวหน้ากลุ่มงานนิติเวช โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา
Medical Physician (Expert Level) of Forensic Medicine, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital

วพ.บุณศักดิ์ หาญเฑาะส์
Boonsak Hanterdsith, M.D.

พื้นฐานทางกฎหมายและเทคโนโลยีควบคู่กับการกำกับดูแลที่เหมาะสม เพื่อให้ AI สามารถเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความยุติธรรม ลดภาระของศาล และคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

คำสำคัญ: กระบวนการยุติธรรมทางปกครอง การใช้ดุลพินิจทางปกครอง การคุ้มครองสิทธิของประชาชน เทคโนโลยีดิจิทัล ปัญญาประดิษฐ์

Abstract

In recent years, Thailand's Administrative Court has adopted an electronic court system (e-Admincourt). However, it still lacks automation and decision support systems—key components of digital transformation in the judiciary. The integration of artificial intelligence (AI) in administrative justice could help minimize errors in administrative discretion, enhance transparency, and reduce the number of cases brought before the courts. Additionally, AI has the potential to shorten litigation time and lower procedural costs, improving access to justice for the public. Nonetheless, several challenges remain, including data completeness, the risks associated with over-reliance on technology, high development costs, and liability concerns in case of AI-related errors. This article examines the role of AI in Thailand's administrative justice system by analyzing the development of the Administrative Court and the application of digital technology to improve decision-making processes for administrative officials and judges. The study highlights the necessity of developing legal and technological infrastructure alongside appropriate regulatory oversight to ensure that AI serves as an effective tool for promoting justice, reducing judicial burdens, and safeguarding citizens' rights in the future.

Keywords: administrative justice, administrative discretion, protection of citizens' rights, digital technology, artificial intelligence

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ครองธรรม ธรรมรัฐ, ‘คดีบริหารงานบุคคล (จาคูร - พีรพล - ถวิล) คำตัดสินบนหลักการเดียวกัน’ (บทความทางวิชาการเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลปกครองที่น่าสนใจ, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร) <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/admincourt_journal/everyorganization/12.pdf> สืบค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2567.

นันทวัฒน์ บรมานันท์, *กฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2557).

นันทวัฒน์ บรมานันท์, ‘หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง’ ใน *กฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2557) 310–18; ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงสาธารณสุข, ‘แนวปฏิบัติของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ราชการบริหารส่วนกลาง ในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงาน’ (2562).

นิรัญ อินทร, ‘การใช้ดุลพินิจออกคำสั่งย้ายข้าราชการ ... กรณีมีสาเหตุจากการร้องเรียน’ (บทความทางวิชาการเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลปกครองที่น่าสนใจ, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/admincourt_journal/everyorganization/5.pdf> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

บัญชา แสงจันทร์, ‘การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองของประชาชน: ศึกษากรณี ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีปกครอง’ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2559) <<https://repository.nida.ac.th/server/api/core/bitstreams/57539a75-8067-477b-9b72-8fa09c49b84d/content>>.

บุญศักดิ์ หาญเทอดสิทธิ์, ‘มาตรฐานทางกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ในการวัดและประเมินผลระดับอุดมศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0’ (2560) 3 บทบัณฑิตย 38.

บทบาทของปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการยุติธรรมทางปกครองไทยยุคดิจิทัล
The Role of Artificial Intelligence in Thailand's Administrative Justice in the Digital Era

พัชรีย์ อยู่ประเสริฐ, 'ปัญหาความล่าช้าของกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของศาลปกครองในคดีบริหารงานบุคคล' (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2562) <<https://ir.stou.ac.th/handle/123456789/3951?mode=full>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

พีรพัฒน์ โชคสุวัฒน์สกุล และ อรรถพล อารังรัตนฤทธิ์, 'การวิเคราะห์คดีละเมิดด้วยปัญญาประดิษฐ์' (ตุลาคม 2563) <https://www.khonthai4-0.net/content_detail.php?id=115> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 'ความถูกต้องของการใช้ดุลพินิจ' ใน *กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง* (สถาบันพระปกเกล้า 2554).

ศักดิ์ เสกขุนทด, 'การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ภาครัฐจะถูกทดแทนด้วย AI ในอนาคต' (e-Government, 22 กรกฎาคม 2560) <<https://www.dga.or.th/document-sharing/article/36063/>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

ศาลปกครองและสำนักงานศาลปกครอง, 'สถิติคดีปกครอง' (สำนักบริหารยุทธศาสตร์ สำนักงานศาลปกครอง) <<https://www.admincourt.go.th/admincourt/site/03casedata.html>> สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2568.

ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, *แนวปฏิบัติของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ราชการบริหารส่วนกลาง ในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงาน* (กระทรวงสาธารณสุข 2562).

ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูล สายยุทธศาสตร์ สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 'ปัญญาประดิษฐ์ในการให้บริการของภาครัฐ (AI in Government Services)' (23 พฤษภาคม 2564) <<https://www.etda.or.th/getattachment/bb938d1a-6dd4-4407-bd87-d026773eda89/AI-in-Government-Services.aspx>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน), 'Open Data และ AI เครื่องมือสู่ความยุติธรรม TJ ยกระดับธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วม' (2561) <<https://www.tijthailand.org/th/highlight/detail/detail/7>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

สมชัย เลิศสุทธีวงศ์, ‘หลักนิติธรรม กับ ดุลพินิจในการออกคำสั่งทางปกครอง’ (การอบรม หลักสูตร หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 5 วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, มปป.).

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ‘การใช้ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการแก้ต่างคดี’ (21 สิงหาคม 2563) <<https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=852&Type=1>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ‘ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ’ <<https://www.lawreform.go.th/uploads/files/1593488899-2md2a-80h4b.pdf>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567;

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ‘พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554’ <<https://dictionary.orst.go.th/>> สืบค้นเมื่อ 21 เมษายน 2567.

อรุณ วัชรธนาวัฒน์, ‘ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) และการบริหารราชการแผ่นดิน’ ใน วารสารกฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 35, ฉบับที่ 4, 2566) 59–78 <https://krisdika.ocs.go.th/data/outsitedata16/file/magazine_no.35-4.pdf> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

ภาษาต่างประเทศ

Cary Coglianese and David Lehr, ‘Regulating by robot: Administrative decision making in the Machine-learning era’ (2017) *Georgetown Law Journal*.

Digital Freedom Fund, ‘The ‘SyRI’ Welfare Fraud Risk-Scoring Algorithm’ (2020) <<https://digitalfreedomfund.org/the-syri-welfare-fraud-risk-scoring-algorithm/>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Dovile Baryse and Roee Sarel, ‘Algorithms in the Court: Does It Matter Which Part of the Judicial Decision-Making Is Automated?’ (2024) *Artificial Intelligence and Law* 32, no. 1 <<https://doi.org/10.1007/s10506-022-09343-6>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Ivo Pilving, and Monika Mikiver, 'A Kratt as an Administrative Body: Algorithmic Decisions and Principles of Administrative Law' *Juridica International* 29 (31 December 2020) <<https://doi.org/10.12697/ji.2020.29.05>>.

Jennifer M. Logg, 'Using Algorithms to Understand the Biases in Your Organization' (2019) *Harvard business review* (9 August 2019) <<https://hbr.org/2019/08/using-algorithms-to-understand-the-biases-in-your-organization>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Johan Wolswinkel, 'Artificial intelligence and administrative law' (December 2022) <<https://coe.int/documents/22298481/0/CDCJ%282022%2931E++FINAL+6.pdf/4cb20e4b-3da9-d4d4-2da0-65c11cd16116?t=1670943260563>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Johan Wolswinkel, 'Comparative Study on Administrative Law and the Use of Artificial Intelligence and Other Algorithmic Systems in Administrative Decision-Making in the Member States of the Council of Europe' (Council of Europe, December 2022) <<https://coe.int/documents/22298481/0/CDCJ%282022%2931E++FINAL+6.pdf/4cb20e4b-3da9-d4d4-2da0-65c11cd16116?t=1670943260563>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Lori Perri, 'What's New in Artificial Intelligence from the 2023 Gartner Hype Cycle' (Innovation technology insights, 17 August 2023) <<https://www.gartner.com/en/articles/what-s-new-in-artificial-intelligence-from-the-2023-gartner-hype-cycle>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Microsoft, 'What is artificial intelligence?' <<https://azure.microsoft.com/en-us/resources/cloud-computing-dictionary/what-is-artificial-intelligence/#self-driving-cars>> สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2567.

NATO Strategic Communications Centre of Excellence, ‘2007 cyber attacks on Estonia’ (2019) <https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/cyber_attacks_estonia.pdf#:~:text=In%20April%20and%20May%202007%2C%20Estonia%20became%20the,predominantly%20by%20a%20Distributed%20Denial%20of%20Service%20%28DDoS%29> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Peter Parycek, Verena Schmid, and Anna Sophie Novak, ‘Artificial Intelligence (AI) and Automation in Administrative Procedures: Potentials, Limitations, and Framework Conditions’ (Journal of the Knowledge Economy, 2023) <<https://doi.org/10.1007/s13132-023-01433-3>>.

Privacy First, ‘SyRI Risk Profiling’ (20 February 2023) <<https://privacyfirst.nl/en/court-cases/syri/>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Sanne Blauw, ‘An Algorithm Was Taken to Court – and It Lost’ (The Correspondent, 10 February 2020) <<https://thecorrespondent.com/276/an-algorithm-was-taken-to-court-and-it-lost-which-is-great-news-for-the-welfare-state>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Supreme Court of Estonia, ‘Artificial Intelligence: A Substitute or Supporter of Judges?’ (2019) <<https://aastaraamat.riigikohus.ee/en/artificial-intelligence-a-substitute-or-supporter-of-judges/>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.

Yasemin Zeisl, ‘Risks and Benefits of Artificial Intelligence in Courts’ (16 April 2019) <<https://www.globalriskintel.com/insights/risks-and-benefits-artificial-intelligence-courts>> สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2567.